

технологій, слід розробити стратегії, спрямовані на адаптацію до нових умов та пошук оптимальних рішень для інтеграції цих сервісів у освітній процес.

Література:

1. Manning C., Schütze H. Foundations of statistical natural language processing. Cambridge (MA), 1999.
2. Schmidt T., Strasser T. Artificial Intelligence in Foreign Language Learning and Teaching: A call for Intelligent Practice. Anglistik. Heidelberg, 2022; Jahrgang 33, Ausgabe 1.
3. Lund B., Wang T. Chatting about ChatGPT: How may AI and GPT impact academia and libraries? Library Hi Tech News. 2023; № 40.

Підвищення ефективності дистанційного навчання української мови іноземних студентів-англофонів

Тростинська О.М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри мовної та профільної підготовки
Навчально-науковий інститут міжнародної освіти
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна
e-mail: okasana@ua.fm*

Війна в Україні вплинула на навчання іноземних здобувачів вищої освіти всіх рівнів, зокрема й на вивчення ними української мови. У регіонах, безпосередньо наближених до зони бойових дій, навчальні заклади працюють дистанційно, а більшість іноземців, що в них навчається, перебуває за межами України. Іноземні громадяни, які зараз вступають до українських ЗВО, переважно обирають англійську мову навчання. Очевидно, що така ситуація не сприяє вивченню української мови, оскільки для цього контингенту іноземців вона не є ані мовою навчання, ані мовою соціокультурного спілкування. Водночас відповідно до Наказу № 997 Міністерства освіти і науки України вивчення української мови є обов'язковим для іноземних здобувачів вищої освіти, а керівники вищих навчальних закладів повинні «забезпечити вивчення

державної мови іноземними студентами та аспірантами» [2]. У [4] ми висвітлювали проблеми навчання української мови різних груп іноземців, що здобувають вищу освіту у ЗВО України, проте це стосувалося очного навчання. Сучасний стан освітнього процесу в університетах східних і південних регіонів України ускладнений онлайн-навчанням і тим, що більшість іноземних студентів перебувають за межами країни. Відсутність реального україномовного середовища та сформованих комунікативних потреб негативно впливає на мотивацію іноземців щодо вивчення української мови [5], а отже потрібні певні дії викладачів та методистів щодо організації ефективного процесу її навчання.

Розроблюючи навчальні програми з української мови для іноземних здобувачів вищої освіти, що навчаються дистанційно англійською мовою, викладачі здебільшого орієнтуються на існуючі курси, підручники та посібники, які створені для іншого контингенту і з іншою метою. Практично всі наявні навчальні посібники з української мови для англійської форми навчання адресовано іноземцям, що перебувають в Україні і потребують спілкування українською мовою, а отже спрямовано на формування в англофонів системних уявлення про граматичні категорії української мови та комунікативної компетентності, необхідної для соціалізації та адаптації в українському суспільстві. Іноземні студенти, що навчаються англійською мовою онлайн, вочевидь не мають таких потреб, отже для них потрібно розроблювати курси української мови, які б ураховували особливості навчання та потенційної українськомовної комунікації саме цих студентів і мали завершену, цілісну та логічну структуру, а не були б фрагментами інших навчальних курсів.

Будь-який завершений етап мовного навчання має корелювати з європейською системою рівнів володіння мовою. Сучасними навчальними планами більшості спеціальностей для вивчення іноземної (української для іноземців) мови здобувачами вищої освіти передбачено невелику кількість

навчальних годин, за яку опанувати мову можна лише на рівні А1. Основні вимоги до цього рівня володіння українською мовою визначено у затвердженому 29 серпня 2024 року Стандарті державної мови «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння А1-С1» [3]. У [6] ми проаналізували ці вимоги та визначили ті, які відповідають комунікативним потребам досліджуваного контингенту здобувачів вищої освіти.

За Стандартами, кількість активної лексики на рівні А1 має сягати 800-1000 слів [3]. У 2023 році до Стандартів був розроблений лексичний мінімум української мови для рівня А1 «1000 й 1 слово» (укладачі К. Бородін та О. Туркевич) [1]. Він має дві частини: розміщені за алфавітом слова і словосполучення, які супроводжуються відповідним до рівня А1 граматичним коментарем і типовими прикладами вживання, та слова, згруповані за темами (представлено 12 тем: «Людина» (особиста інформація, зовнішність і характер, частини тіла, професія), «Сім'я і родина», «Дім», «Технології», «Місто й село», «Транспорт», «Побут», «Навчання», «Робочий день», «Вільний час» тощо) [1]. Наприкінці наведено слова за частинами мови, список питальних слів та комунікативні фрази. Розроблений лексичний мінімум дає простір викладачам і методистам для подальшого опрацювання лексичних одиниць, створення на його основі відповідних до потреб навчальних мінімумів, тематичних та перекладних словників, навчальних матеріалів і посібників, що безумовно сприятиме формуванню в іноземців українськомовної лексичної компетенції на рівні А1.

Працюючи над курсом для студентів-англофонів потрібно ретельно відібрати запропонований мінімумом лексичний матеріал з урахуванням особливостей навчального контингенту, наприклад, зменшити перелік запропонованих для вивчення тем і зосередити увагу на темах, що менше торкаються побутового життя, оскільки іноземці не мають потреб у відповідній комунікації українською мовою, і презентують загальнолюдські інтереси та цінності: «Людина», «Родина», «Дім», «Місто», «Країна», «Навчання».

Стандарти також описують граматичні знання, якими мають володіти інофони, що вивчають українську мову. Ми проаналізували та визначили обсяг граматичного матеріалу, опанування якого, на наш погляд, потрібне іноземним студентам англійської форми навчання, які вчаться дистанційно, для формування комунікативної компетентності на рівні A1 [5].

Окресливши межі навчального матеріалу, необхідно з'ясувати, які принципи, методи, прийоми викладання допоможуть найкраще презентувати його іноземцям. Зазначимо, що комунікативний принцип залишається провідним, однак його можливості дещо звужені через те, що практична мета вивчення української мови як засобу спілкування у повсякденному житті та отримання професії не реалізується. Водночас лінгвокультурознавчий підхід набуває більшої ваги, оскільки через вивчення української мови іноземці можуть, хоча й дуже в обмежений спосіб, долучитися до української культури, про яку вони мало що знають. Взагалі україноцентризм, на наш погляд, має стати основним чинником під час відбору й організації навчального матеріалу вивчення української мови як іноземної онлайн. Засоби дистанційного навчання (перш за все різноманітна відеонаочність) дозволяють наблизити іноземців до реалій українського життя, познайомити з українським культурним кодом та національними особливостями, сформуванню уявлення про Україну як країну, що належить до європейського простору.

Ефективним методом навчання означеного контингенту іноземців, на наш погляд, є аудіовізуальний, сутність якого полягає в засвоєнні обмеженого лексичного і граматичного матеріалу з інтенсивним використанням слухової та зорової візуалізації, характерної для усного мовлення. Аудіовізуальний метод широко застосовує діалоги, через які презентується мовний матеріал, діалогічні репліки виступають як мовленнєвий зразок (структурна модель речення), що засвоюється через імітацію, заучування напам'ять та утворення фраз за аналогією. Навчання здійснюється в послідовності *аудіювання – мовлення – читання – письмо* без застосування перекладу на рідну мову або мову-

посередник. Новий матеріал спочатку сприймається на слух, а потім семантизується через зорову невербальну наочність – слайди, фото- і відеоматеріали. Сучасна модифікація аудіовізуального методу передбачає активне застосування інтернетресурсів, що сприяє його використанню під час онлайн-навчання. Впровадження елементів аудіовізуального методу на заняттях з української мови сприяє інтенсифікації навчального процесу та підвищенню зацікавленості у навчанні.

Аудіовізуальний метод найбільш ефективний для поліетнічних груп, оскільки не передбачає перекладу іншою мовою. Для груп, які отримують вищу освіту англійською, вважаємо за доцільне використовувати в навчанні української мови англійську як мову-посередник. Досвід нашої роботи свідчить, що на початковому етапі англійська як мова-посередник здатна значно скоротити час на пояснення нового граматичного матеріалу і полегшити інокомунікантам його засвоєння, пришвидшує семантизацію абстрактної лексики, дозволяє повідомити лінгвокультурологічну інформацію, яку українською вони поки що сприйняти не можуть. Англійська абсолютно виправдана для керування навчальним процесом, пояснення завдань та інструкцій щодо навчальних дій, вирішення організаційних питань. Також її можна використовувати як засіб контролю розуміння навчального матеріалу. Використання англійської як мови-посередника та запровадження в навчання елементів граматико-перекладного методу (для пояснення і відпрацювання обмежених для означеного контингенту здобувачів вищої освіти граматичних тем) оптимізує навчальний процес та покращує мотивацію студентів.

Таким чином, підвищенню ефективності навчання української мови досліджуваного контингенту іноземців на рівні А1 сприяє ретельний відбір навчального матеріалу, мінімізація вимог до формування видів мовленнєвої діяльності, скорочення обсягу граматики і лексики, які відповідають цьому рівню за Стандартами державної мови, з одночасним включення до навчальних програм тем, що презентують загальнолюдські інтереси та цінності, побудова

занять на принципах україноцентризму та комунікативності з використанням елементів аудіовізуального та граматики-перекладного методів із застосуванням англійської як мови-посередника. Перспективами подальшого наукового дослідження може стати аналіз та відбір інтерактивних методів, що відповідають досліджуваній ситуації навчання, розробка принципів створення дистанційних курсів та онлайн-підручників із активним залученням цифрового навчання та інтернет-технологій з метою запровадження українськомовного середовища та формування комунікативної компетентності іноземних здобувачів вищої освіти, що дистанційно навчаються в українських ЗВО англійською мовою.

Література:

1. Бородін К., Туркевич О. 1000 і 1 слово. Лексичний мінімум з української мови (A1). Навчальний посібник. Slavic Language Education 3 (LANGUAGELAB), 2023. 58 с. URL: <https://edoc.huberlin.de/handle/8452/28897>.
2. Наказ МОН № 997 від 18 серпня 2016 року «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 04 квітня 2006 року № 260». URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/52124/.
3. Стандарт державної мови «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння A1 – C2». Режим доступу: <https://mova.gov.ua/diyalnist-i-proyekt/termini/standart-derzhavnoi-movy-ukrainska-mova-iak-inozemna-rivni-zahalnoho-volodinnia-a1-s2>
4. Тростинська О.М., Гребенщикова О.Г., Титаренко О.О. Моделі мовного навчання іноземних здобувачів вищої освіти в Україні. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*: зб. наук. праць. Вип. 42. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2023. С. 135-154.
5. Тростинська О.М. Мотиваційний чинник у вивченні української мови іноземними здобувачами вищої освіти. *Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів: зб. наук. ст. за матеріалами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (19 жовтня 2023 р.)*. Х.: ХНАДУ, 2023. С. 156-160.
6. Тростинська О.М. Українська як іноземна для магістрантів, що навчаються англійською: проблеми відбору навчального матеріалу. *Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів: зб. наук. ст. за матеріалами XIX Міжнародної науково-практичної конференції (17 жовтня 2024 р.)*. Х.: ХНАДУ, 2024. С. 68-73.